HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

אחר ליה אימתא דרביה האי אית ליה אימתא דרביה רב זביד משמיה דרבא מתני לה אהא [1]ומצא פרט לממציא את עצמו מכאן א"ר אליעזר בן יעקב [א]מי שיצתה אבן מתחת ידו והוציא הלה את ראשו וקיבלה פטור א"ר יוסי בר חנינא פטור מגלות וחייב בארבעה דברים מאן דמתני לה אהא כ"ש אקמייתא ומאן דמתני לה אקמייתא אבל אהא [2]פטור לגמרי: ת"ר [3]פועלים שבאו לתבוע שכרן מבעל הבית ונגחן שורו של בעל הבית ונשכן כלבו של בעה"ב ומת פטור [ו] אחרים אומרים רשאין פועלין לתבוע שכרן מבעל הבית ה"ד אי דשכיח במתא מ"ט דאחרים אי דשכיח בבית מ"ט דת"ק לא צריכא בגברא דשכיח ולא שכיח וקרי אבבא ואמר להו אין מר סבר אין עול תא משמע ומ"ם אין [4]קום אדוכתך משמע תניא כמ"ד אין קום אדוכתך משמע דתניא פועל שנכנס לתבוע שכרו מבעה"ב ונגחו שורו של בעה"ב או נשכו כלבו פטור אע"פ שנכנס ברשות אמאי פטור אלא לאו דקרי אבבא ואמר ליה אין וש"מ אין קום אדוכתך משמע:

מתני' [ה]שני שוורין תמין שחבלו זה את זה משלמין במותר חצי נזק [1]שניהן מועדין משלמין במותר נזק שלם [2]אחד תם ואחד מועד מועד בתם משלם במותר נ"ש תם במועד משלם במותר חצי נזק [ח]וכן שני אנשים שחבלו זה בזה משלמין במותר נזק שלם [3]אדם במועד ומועד באדם משלם במותר נזק שלם אדם בתם ותם באדם [4]אדם בתם משלם במותר נזק שלם [5]תם באדם משלם במותר חצי נזק [6]ר' עקיבא אומר אף תם שחבל באדם משלם במותר נזק שלם: **גמ'** ת"ר [2]כמשפט הזה יעשה לו כמשפט שור בשור כך משפט שור באדם מה שור בשור תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם אף שור באדם תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם ר' עקיבא אומר כמשפט הזה כתחתון ולא כעליון יכול משלם מן העלייה ת"ל יעשה לו מגופו משלם ואינו משלם מן העלייה ורבנן זה למה לי [ל]לפוטרו מארבעה דברים ורבי עקיבא לפוטרו מארבעה דברים מנא ליה נפקא ליה [3]מאיש כי יתן מום בעמיתו [ז]איש בעמיתו ולא שור בעמיתו ורבנן אי מההיא הוה אמינא צער לחודיה ושבת אימא ליתן ליה קמ"ל: **מתני'** שור שוה מנה שנגח שור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום נוטל את השור: **גמ'** מתניתין מני רבי עקיבא היא דתניא יושם השור בב"ד דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר הוחלט השור במאי קמיפלגי ר' ישמעאל סבר [7]בעל חוב הוא וזוזי הוא דמסיק ליה ור' עקיבא סבר [8]שותפי נינהו וקמיפלגי בהאי קרא [4]ומכרו את השור החי וחצו את כספו ר' ישמעאל סבר לבי דינא קמזהר רחמנא ור"ע סבר לניזק ומזיק מזהר להו רחמנא מאי בינייהו הקדישו ניזק איכא בינייהו בעא מיניה רבא מר"נ מכרו מזיק לר' ישמעאל מהו כיון דא"ר ישמעאל בעל חוב הוא וזוזי הוא דמסיק ליה מכור או דלמא כיון עקיבא אין מכור וכן שיבא מזיק או כיתם מזיק כדאמרינן לקמן ומילי טובא דדריש בשור שנגח ארבעה וחמשה נמי איכא בינייהו אלא חד מיניהו נקט [ט]: **איבא** בינייהו. דלרבי ישמעאל אין קדוש ואם תאמר ואמאי אין קדוש למאן דאמר בפרק כל שעה (פסחים דף ל:) למפרע הוא גובה וי"ל דלמאן דאמר למפרע הוא גובה היינו היכא דגבאו לבסוף אבל הכא אם נתרצה ניזק לבסוף לקבל המעות ולא גבאו לרבי ישמעאל אין קדוש ומכל מקום לרבי עקיבא קדוש דשותפין נינהו

והוציא הלה את ראשו. לא דמיא להיה תחתיו כריס וכסתות דשלהי כילד הרגל (לעיל כו:) דאין לו לחשוב שיסלקו הכריס וישברו הכלים: **אי** דשביה בשוקא מאי טעמא דאחרים. פירוש ימתינו עד שיסלקהו בשוק חוץ לבית ואית ספרים דגרסי אי דשכיח במתא דכיון שאין רגיל לצאת חוץ מעירו הרבה פעמים ימצאהו חוץ לביתו אבל לא שכיח במתא כעין רוכל המחזר בעיירות יש להם רשות ליכנס שלא יצא לו:

בגברא דשכיח ולא שכיח. אי שכיח פשיטא ליה דקוס אדוכתך משמע ואי לא שכיח א"כ ודאי עול תא משמע: **תניא** כמ"ד קום אדוכתך משמע. וע"כ בשכיח ולא שכיח דאי בשכיח זה לא היה קורא נכנס ברשות דפשיטא דקוס אדוכתך משמע: **שני** שוורים תמים שחבלו זה בזה כו'. תימה דכולה מתניתין שאין לריכה היא וי"ל דלרבי עקיבא אצטריך שלא תאמר כיון דאית ליה יוחלט השור לניזק אם כן שורו של זה קנוי לזה [ו] ואם הקדישו קדוש קמ"ל דלא אמרינן הכי ואפילו לרבי ישמעאל נמי ג"מ אם נאבד האחד שלא יאמרו הבעלים אגבה כל אלי מזקי משלך ואתה תפסיד מזקך שנאבד שורי משתלם מגופו:

ורבנן הזה למה לי לפוטרו כו'. וא"ת לרבנן כמשפט למה לי דבלא כמשפט ידעינן דתם באדם משלם א"נ דמהיכא תיתי לשלם נ"ש וי"ל דכיון דהזה אצטריך למכתב לפוטרו מארבע' דברים אי לאו כמשפט שור בשור לא הוה דרשינן הזה לפוטרו מארבעה דברים אלא הוה דרשינן הזה כרבי עקיבא הזה כתחתון ולא כעליון דהכי משתברא טפי: **לפוטרו מארבעה דברים.** תימה מכמשפט שור בשור כך משפט שור באדם שמעינן ליה וי"ל דזה אין ללמוד משום דגבי שור לא שייכי ארבעה דברים לגער ובושת ליכא ורפוי [ט] ושבת הוי בכולן נזק דכשמוהו כמה היה שוה מתחילה וכמה הוא שוה עכשיו אשם ילמה בעליו לא ירפאהו אלא ימכרהו מיד ויקנה אחר נמצא כמשלם לו יכול לקנות שור בשלו אבל אדם על כרחך צריך לרפאות עצמו ושבת נמי איכא: **הוה אמינא צער לחודיה.** יש ספרים דגרסי לער [ו] ובושת אבל רפוי ושבת לא וא"ת מהיכא תיתי לליתב ליה מי [ט] מק"ו דאדם שאין משלם כופר מה לאדם שמשלם לער וי"ל דלא שייך ביה פירכא דמאי דכתיב באדם שמשלם רפוי ושבת אין אלא גזוי מילתא בעלמא שכל זה חשיב נזק ונזק מלינו בהדיא בקרא שהשור משלם:

הקדישו ניזק איבא בינייהו. ה"מ למימר דלמר יכול לסלקו ולמר אין יכול לסלקו וכן מכרו מזיק לרבי ישמעאל מכור לרדיא כדאמרינן בשמעתא [א]ולרבי נמי איכא בינייהו אלא חד מיניהו נקט [ט]: **איבא** בינייהו. דלרבי ישמעאל אין קדוש ואם תאמר ואמאי אין קדוש למאן דאמר בפרק כל שעה (פסחים דף ל:) למפרע הוא גובה וי"ל דלמאן דאמר למפרע הוא גובה היינו היכא דגבאו לבסוף אבל הכא אם נתרצה ניזק לבסוף לקבל המעות ולא גבאו לרבי ישמעאל אין קדוש ומכל מקום לרבי עקיבא קדוש דשותפין נינהו

מסורת הש"ס

ה) מכות ח., ו) לעיל ה. [לקמן מב:] ערכין יד., ז) [לעיל כו.], ח) [לקמן לד. לו.], ט) [כ"ל מס"ז], י) לקמן תוספות שבת ופס הקדים כל אחד שורו של חבירו כנגד כל אלי מזקו קדוש קמ"ל דלא אמרינן הכי אלא כנגד אלי המזהר מהכרס"ל, יא) [ע' מוס' לקמן מב. ד"ה נכי], יב) [וכ"כ מוס' ב"ב ה: ד"ה ואפי'],

תורה אור השלם

1. וְאֲשֶׁר יִבְעַר אֶת רַעֲהוּ בְּיַעַר לְחָטֹב עֵצִים וְנִדְּחָה יָדוֹ בַּגַּרְזֶן לִכְרֹת הָעֵץ וְנָשַׁל הַבַּרְזֶל מִן הָעֵץ וּמָצָא אֶת רֵעֵהוּ וָמֵת הוּא יָנוּס אֶל אַחַת הֶעָרִים הָאֵלֶּה וָחָיָּה: דברים יט ה

2. אוֹ בֵן יִגָּף אוֹ בַת יִגָּח כַּמִּשְׁפָּט הַזֶּה יֵעָשֶׂה לּוֹ: שמות כא לא

3. וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לּוֹ: ויקרא כד יט

4. וְכִי יִגַּף שׁוֹר אִישׁ אֶת שׁוֹר רֵעֵהוּ וָמֵת וּמָכְרוּ אֶת הַשּׁוֹר הַחַי וְחָצוּ אֶת כַּסְפּוֹ וְגַם אֶת הַמֵּת יֶחֱצוּן: שמות כא לה

הגהות הב"ח

(ה) גמ' כלנו של בעל הבית ומת פעוה. נ"ב היינו מכופר אבל מ"מ השור הוא בקקלה כלעיל דף כג ע"ב:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה לפוטרו וכו' ושבת הוי בכלל נזק. עי' גימון דף מב ע"ב תוס' ד"ה ושור: ד"ה הוה אמינא וכו' מק"ו דאדם שאין משלם כופר. כלעיל דף כו ע"ש:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה הקדישו כו' ולר"ש אין מכור. נ"ב ומעכ"ש כתב דגם לר"ע מכור (ועי' בהגר"מ ריש סימן מז):

רבינו חננאל

רב זביד מתני אהא ומצא פרט לממציא עצמו מכאן אמר ר' אליעז' בן יעקב משיצתה אבן מידו הוציא הלה את ראשו וקיבלה, פטור מגלות וחייב בד' דברין. מאן דמתני אהא חייב בד' דברים, כל שכן אקמייתא דודאי חייב. ומאן דמתני לה אקמייתא, אבל אהא פטור לגמרי מד' דברין וחייב, וכדדבא דאמ' בסוף פ' כיצד היתה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה מעולם ועמד ונפלה, לענין נזיקין חייב, לענין ד' דברין פטור. ואפ' אנוס חייב בנזק הכין דאמור רבנן בהדיא פצע תחת פצע לחייב על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון. ת"ר פועלין שנכנסו לתבוע שכרן מבעל הבית כו'. סוגייא דשמעתא, פועל שבא לתבוע שכרו מבעל הבית ונכנס בלא רשותו שלבעל הבית והוזק מבהמתו שלבעל הבית, ואפ' אם מת, פטור בעל הבית, וכל שכן זולתי פועל. ואם אמ' לו בעל הבית הכנס ונכנס והוזק, בעל הבית חייב. ואם הוא בעל הבית שהוא פעמ' מצוי בשוק פעמ' אינו מצוי בשוק, ובא ועמד בשער וקראו לבעל הבית והשיבו ואמ' לו אין ונכנס והוזק, פטור בעל הבית שלא היה לו להיכנס, דאין לאו משמע עול אלא קום אדוכתיך משמע. ותניא הכי סתמא דתניא, פועל שנכנס לתבוע שכרו מבעל הבית ונגחו שורו שלבעל הבית אע"פ שנכנס ברשות. ברשו' אמאי פטור, אלא לאו כגון דקרא אבבא ואמ' ליה אין, ועל והוזק, פטור. ש"מ אין קום אדוכתיך משמע, ש"מ.

ב' שוורים תמים שחבלו זה בזה משלמין במותר חצי נזק כו'. באדם משלם במותר חצי נזק. ר' עקיבה אומ' אף תם שחבל באדם משלם במותר נזק שלם. ת"ר **או בן יגח או בת יגח כמשפט הזה יעשה לו, כמשפט שור בשור כן משפט אדם באדם כו'.** פרשה זו תחילתה וכי יגח שור את איש מפרש בתם, ואם שור נגח הוא מתמול מפרש במועד. בתם הוא אומ' ובעל השור נקי, ובמועד כת' וגם בעליו יומת, אם כופר יושת עליו. הנה במיתה פירש דין התם ודין המועד, לנזקין לא פירש. כשחזר וכתב או בן יגח או בת יגח, למאי אתא, לדברי הכל לנזיקין הוא דאתא. ת"ק סבר כמשפט הזה יעשה לו, כמשפט נזקי שור בשור, תם חצי נזק מועד נזק שלם. אף שור שהזיק אדם, תם חצי נזק מועד נזק שלם, רבינו חננאל (המשך) ור' עקיבה אומ' אם כן הוה ליה לקרא לומ' כמשפט יעשה לו. מאי טעמ' כת' הזה, ללמדך שזה דין כתחתון ולא כעליון. לפי שבתחילה הפרשה תורת התם והוא נקרא עליון, ואחריו כתי' ואם שור נגח הוא, המועד והוא הנקרא תחתון שזה אחרי זה כתי'. ודייק ר' עקיבה הזה, הסמוך לו, והוא תורת התחתון והוא המועד. יכול ישלם מן העלייה, כיון שאע"פ שהוא תם באדם משלם נזק שלם כמועד נדין אותו בכל דבר כמועד, ת"ל יעשה לו, מגופו משלם ולא מן העלייה. ורבנן דפליגי עליה דר' עקיבה אמ' הזה, כשם שאין בזה ד' דברין אלא כופר בלבד, כך אין שור באדם משלם ארבעה דברים אלא נזק בלבד. ור' עקיבה נפקא ליה מאיש בעמיתו, איש בעמיתו משלם ארבעה דברים ולא שור ד' דברים, בעמיתו מועד נזק שלם, כן יעשה לו. ור' עקיבה אומ' אם כן הוה ליה לקרא לומ' כמשפט יעשה לו. מאי טעמ' כת' הזה, ללמדך שזה דין כתחתון ולא כעליון. לפי שבתחילה הפרשה תורת התם והוא נקרא עליון, ואחריו כתי' ואם שור נגח הוא, המועד והוא הנקרא תחתון שזה אחרי זה כתי'. ודייק ר' עקיבה הזה, הסמוך לו, והוא תורת התחתון והוא המועד. יכול ישלם מן העלייה, כיון שאע"פ שהוא תם באדם משלם נזק שלם כמועד נדין אותו בכל דבר כמועד, ת"ל יעשה לו, מגופו משלם ולא מן העלייה. ורבנן דפליגי עליה דר' עקיבה אמ' הזה, כשם שאין בזה ד' דברין אלא כופר בלבד, כך אין שור באדם משלם ארבעה דברים אלא נזק בלבד. ור' עקיבה נפקא ליה מאיש בעמיתו, איש בעמיתו משלם ארבעה דברים ולא שור ד' דברים, בעמיתו

ע"ן משפט
נר מצוה

סז א מיי' פ"ו מהלכות רוצח ושמירת נפש הלכה ט סמג עשין פז:

סח ב מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הל' יט סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף ג:

סט ג ד מיי' פ"א מהל' מזקי ממון הל' יא וע"ש במ"מ סמג עשין פז טוש"ע ח"מ סי' שפט סעיף י בהג"ה:

ע ה מיי' פ"ט מה' שס הל' יד סמג עשין פו טוש"ע ח"מ סי' תכ:

עא ו ז מיי' שם טוש"ע שם:

עב ח (מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק) סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' תכ סעיף יג:

עג ט מיי' פ"ז מהלכות מזקי ממון הלכה ג סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סי' תה סעיף א:

עד י מיי' פ"ז מה' חובל ומזיק הלכה א סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שעח סעיף א:

עה כ ל מיי' פ"ז מהל' מזקי ממון הלכה ג סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סי' תה סעיף א:

עו מ מיי' פ"ט מה' שס הל' יב וש"ס סמג עשין פו טוש"ע ח"מ סי' תא סעיף א:

מוסף רש"י

ומצא את רעהו ומת. שהיה מכוין שם בשעה שהיה זה הגרזן מייב (ערכין ל:) משמע שהוא שם ומצאו נשיכת נחל הכתיב פרט לממציא את עצמו. אחרי כן הוציא הלה את ראשו מן האבן וקיבל אבן במצחו (מכות ח.) שפטור זה מגלות (ערכין שם). **אף תם שחבל באדם.** אם תבל אדם בשור תם ותם באדם ושמו ד"ד תבלה שחבל שור באדם בשור, משלם בעל השור אותו עודף (לעיל ה.) **משלם במותר נזק שלם.** בעל השור משלם אותו מותר נזק שלם (ערכין יד:). **איש בעמיתו.** הוי בדין נתינת מומין, **ולא שור בעמיתו.** של בעליו (לעיל כו.).

ז) ה, ט). ופר' הר"מ שם פי' מבריה ר' עקיבה לגזזיה שיבר כלי זיינו שלותם בהן כלומר מזר בו דתמיא ר' עקיבה אומר יכול ישלם מן העלייה כו' זה בפ' המניח את הכד.